

als de zeer populaire romantische woestijnverhalen met zwoele Arabische sjeiks in de hoofdrol en de Engelse kranten maakten deze vrouwen daarom belachelijk.

Bland legt verder een verband tussen gender, oriëntalisme en nationalisme: de vrouwen moesten zich als 'echt Engels' gedragen om kiesrecht te verdienen en hun gebrek aan vrouwelijkheid zou een relatie hebben met het weinig mannelijke gedrag van Chinezen, Duitsers of verwijfde Britse mannen. Juist gender en seksualiteit werden gebruikt om aan te geven wie er wel of niet tot de Britse natie behoorden.

Het is de verdienste van Bland dat ze ook de historische context van de rechtszaken, zoals het nationalisme na de Eerste Wereldoorlog en de kiesrechtstrijd, verbindt met gender, seksualiteit en oriëntalisme. Ze laat zien hoe waardevol een cultuurhistorische analyse van de rol van de media bij rechtszaken kan zijn. Haar boek leest daarbij zeer gemakkelijk weg; dat kan ook bijna niet anders gezien het sensationele karakter van de besproken zaken.

Willemijn Ruberg (Universiteit Utrecht)

Guy Poppe, *De moord op Rwagasore: de Burundese Lumumba* (Berchem: epo, 2011), 272 p., ISBN 978-94-91297-052

Gedurende drie decennia was Guy Poppe een gerenommeerde VRT-Radiojournalist die de sociale en politieke situatie in Afrika op de voet volgde. Sinds enkele jaren is hij werkzaam als docent en auteur en schrijft hij bijdragen voor Vlaamse kranten en weekbladen als *De Morgen*, *De Standaard* en *Knack*. In 2009 publiceerde hij *Congodagboek (1996-2009): de boom waarnaar ze stenen gooien* (Uitgeverij Meulenhoff – Manteau, Antwerpen – Amsterdam, 511 bladzijden). Nadat de Democratische Republiek Congo (DR C) vijftig jaar onafhankelijk was geworden (30 juni 2010), verscheen in het voorjaar van 2011 een boek van hem met als titel *Land zonder Staat: Congo 50 jaar onafhankelijk* (Uitgeverij Borgerhoof & Lamberigts, 256 bladzijden). Naar aanleiding van de vijftigste verjaardag, op 13 oktober 2011, van de moord op de Burundese Eerste minister Louis Rwagasore, realiseerde hij een nieuw boek waarin hij die doodslag tracht te reconstrueren en het proces te analyseren.

In tegenstelling tot Rwanda wordt de politieke situatie in Burundi, aan de vooravond van de onafhankelijkheid, niet gedomineerd door etnische spanningen tussen de Hutu-meerderheid en de Tutsi-minderheid. Burundi wordt gekenmerkt door een meedogenloze vijandigheid binnen de prinselijke milieus of *ganwa*,

hoofdzakelijk tussen de *Bezi* en de *Batare*, die de politieke ontwikkelingen in Burundi ook na de onafhankelijkheid een tijdlang zal overheersen.

In september 1958 wordt Louis Rwagasore tijdens een bijeenkomst te Muramvya door de prins, mensen uit het gewoonterechtelijk milieu en de inlandse clerus de basis gelegd voor de oprichting van een nationalistische partij de *Parti de l'Unité et du Progrès National* (UPRONA of *Abadasigana*). In een manifest worden alle Burundezen, zonder etnisch, sociaal of religieus onderscheid, uitgenodigd om zich aan te sluiten. Haar devies is: *Imana, Umwami, Uburundi* (God, de Mwami, Burundi). Haar wens is een brede interne autonomie vanaf 1 januari 1960. De UPRONA krijgt officiële bestaansrecht enkele dagen later op 7 januari.

De machtsstrijd ontwikkelt zich vooral tussen de UPRONA en het "Front Commun", die respectievelijk door de *Bezi* en de *Batare* wordt verpersoonlijkt. Van de UPRONA moet gezegd worden dat zij een solide multi-etnische partij wilde zijn. Haar Centraal Comité was samengesteld uit een meerderheid van *Bahutu* onder wie Paul Mirerekano, de rechterhand van Rwagasore. Laatstgenoemde was bovendien op 12 september 1959 met een Hutu-vrouw getrouwd. De Belgische administratie van haar kant steunde de vorming van de *Parti Démocrate Chrétien* (PDC of *Amasuka y'Umwami*) van Jean-Baptiste Ntidendereza en Joseph Biroli, twee zonen van chef Baranyanka, die eerder een uitstel van de onafhankelijkheid wensten. In het begin van 1960 werd de *Parti du Peuple* (PP of *Umugambwe w'Abarundi basanzwe*) opgericht, waarvan de Hutu-meerderheid, naar Rwandees model, de doelgroep was. Een andere belangrijke partij werd de *Parti démocratique rural* (PDR). In februari 1961 waren ongeveer 25 politieke formaties geregistreerd die zich in drie kartels verenigden: een nationalistische en royalistische rond de UPRONA; een *Front Commun* rond de PDC; de *Union des Partis Populaires* rond de PP.

Van 23 tot 31 augustus 1960 werd te Brussel een colloquium gewijd aan de politieke problemen van Burundi. Een conventie werd ondertekend en een clause ervan bepaalde dat verwanten tot aan de tweede graad en bondgenoten van Mwami Mwambutsa geen verkozen mandaat konden hebben, geen politieke functies mochten uitoefenen en niet mochten deelnemen aan politieke activiteiten. Dit voorstel viseerde prins Louis Rwagasore en lokte fel protest uit bij UPRONA. Het UPRONA-pamflet van 12 oktober werd door de koloniale autoriteiten als beledigend voor België beschouwd. Een ordonnantie van 27 oktober 1960 plaatste hem onder huisarrest te Bururi omdat hij zagezegd aan politiek had gedaan en beledigende pamfletten tegen België had verspreid.

Van 15 november tot 10 december 1960 werden gemeenteraadsverkiezingen georganiseerd die met ruim verschil worden gewonnen door het *Front Commun*; zij behaalde 925 zetels tegenover 545 voor de UPRONA, 545 (PDR, 501; PP, 222). De overige partijen verwierven de resterende 24% van de zetels. Het *Front Commun* besloot om waar nodig anti-UPRONA coalities te vormen. De parlementsverkiezingen van 18-19

september 1961, gesuperviseerd door de UNO, werden ruimschoots gewonnen door de UPRONA, die 58 van de 64 zetels kreeg. Guy Poppe zoekt in zijn boek spijtig genoeg niet naar de oorzaak van die verrassende electorale ommezwaai. Ongetwijfeld had die te maken met het kiessysteem. Tijdens het colloquium op 26 augustus 1960 in Brussel werd geopteerd voor “un mode de scrutin individuel” voor de gemeenteraadsverkiezingen en voor “un scrutin de liste avec représentation proportionnelle” voor de wetgevende verkiezingen. (*Temps Nouveaux*, 11 september 1960, 2)

Louis Rwagasore, de grote overwinnaar van de parlementsverkiezingen, zwoer op 28 september 1961 de eed als premier en vormde de eerste Burundese regering waarin uiteraard geen plaats was voor het *Front Commun* dat zwaar gefrustreerd raakte. Amper drie weken later, op 13 oktober 1961, werd Rwagasore van kant gemaakt: huurmoordenaar was de jonge Griek Jean Kageorgis; de opdrachtgevers waren leden van de PDC, onder meer Jean-Baptiste Ntidendereza en zijn broer Joseph Biroli, de zonen van chef Baranyanka.

Met “de dood van een prins” start Guy Poppe het verhaal. Op een zeer boeiende manier verslaat hij de achtereenvolgende gebeurtenissen: de moord, de opheldering, het onderzoek, de verklaringen van de verdachten enz. Vervolgens analyseert hij de motieven van de moordaanslag en gaat op zoek naar “De Belgische connectie”. Hij onderzoekt ook of die “moord een zaak van homo’s” is. Het verhaal is anekdotisch en het resultaat is weinig relevant. De historisch-culturele achtergrond, met name het ontstaan en de evolutie van “de Burundese monarchie” in de twintigste eeuw, wordt vervolgens uitvoerig uit de doeken gedaan.

De schijnwerpers worden daarna gericht op “Rwagasore”. De missionarissen verwijten de leerling Rwagasore “onwilligheid”, “onhandelbaarheid”, “nonchalance” en weinig briljante “intelligentie”. Op 31 oktober 1952 mag hij naar België vertrekken, waar hij in de “Koloniale Hogeschool” te Antwerpen gaat studeren. Dat wordt geen succes en twee jaar later wordt hij aan de Katholieke Universiteit Leuven als vrij student ingeschreven. In 1956 keert hij, zonder diploma, naar Burundi terug. Ook aan zijn mislukte poging om zakenman te worden, wijdt Poppe een aantal bladzijden. Bij zijn terugkeer in zijn geboorteland wordt prins Rwagasore chef benoemd in Butanyerera.

Daarna staat “het proces” van de moordpartij centraal. Poppe buigt zich over de discussies omtrent de keuze voor of tegen “juryrechtspraak”, de juridische manoeuvres in het duister, andere voetangels en klemmen, de beïnvloeding en intimidatie vanuit Brussel ... de interventies van koning Boudewijn bij het genadeverzoek dat Kageorgis heeft ingediend en dat wordt verworpen enkele dagen vóór de onafhankelijkheid, op 28 juni 1962. De auteur gaat hier ook even in op de interventie van de Belgische vorst in de zaak Lumumba. Hij onderkent de grote verschillen in de omstandigheden van de koninklijke interventies en ontkracht daarmee zelf de ondertitel van zijn boek “de Burundese Lumumba”.

Zijn boek draagt zonder enig twijfel bij tot een beter begrip van het einde van het koloniaal tijdperk in Burundi. Het is vlot leesbaar is en pretendeert wetenschappelijk onderbouwd te zijn alhoewel het geen literatuurlijst bevat en de voetnoten zeer beperkt zijn. De biografische notities en de chronologische tabel stellen niet veel voor. Een belangrijker punt van kritiek is dat het heuristisch onderzoek beslist beter had gekund. De omschrijving van het bronnenmateriaal is te vaag en men kan zich afvragen of Poppe de geheime documenten van de *Administration de la Sûreté du Territoire du Ruanda-Urundi* wel onder ogen heeft gehad? Hij heeft zich geenszins laten inspireren door het artikel dat Christine Deslaurier in 1998 heeft gepubliceerd: *Du nouveau pour l'histoire politique du Burundi à la veille de l'indépendance. La documentation secrète de la Sûreté (1958-1961)* (Cahiers du Centre de recherches africaines 9, Parijs, p. 39-69).

Heeft de auteur het boek in handen gehad van de Witte Pater Mgr Jean Perraudin *Chronique de l'Église catholique au Burundi après l'indépendance* (Editrice Missionaria Italiana, Bologna, 1996), waarin het eerste hoofdstuk aan de jaren voorafgaand aan de onafhankelijkheid wordt gewijd en waarin ook de moord op Rwagasore aan bod komt en de houding van de Katholieke Kerk tegenover de oudste zoon van de Mwami? Waarschijnlijk niet.

Guy Poppe zegt alles te hebben aangevuld met stukken uit het archief van het *Koninklijk Museum voor Midden-Afrika* (KMMA) te Tervuren. Hij heeft ongetwijfeld het archieffonds van Jean-Paul Harroy die bewaard wordt in het Stanley Paviljoen van het Museum geraadpleegd. De laatste resident-generaal in Bujumbura publiceerde in 1987 *Burundi 1955-1962: souvenirs d'un Combattant*. Het archieffonds Benoît Verhaegen (het dossier "III-1433/BV: Assassins Rwagasore"), dat te vinden is in de sectie Geschiedenis Hedendaagse Tijd van het KMMA, is aan zijn aandacht ontsnapt.

Patrice Lumumba heeft vlug na zijn dood een belangrijke plaats veroverd in het rijtje van de grote Afrikaanse historische figuren zoals Blaise Diagne, Kwame Nkrumah wier biografieën te lezen zijn in de twaalfdelige reeks *Les Africains* (Éditions Jeune Afrique, 1972). Daarin is geen spoor te vinden van Louis Rwagasore. Beide figuren hebben recent wel ruimte veroverd in de *Dictionnaire biographique des Africains* (Buku/Le Cri, 2012) van Jean Kanyarwunga.

Zana Etambala (Katholieke Universiteit Leuven; Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Tervuren)